

برنام اوکه انسان رانديشدين آموخت

دانشگاه علوم پزشکی تهران

معاونت آموزشی

مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی

**شیوه نامه تدوین و بازنگری برنامه های درسی در
دانشگاه علوم پزشکی تهران
(مدیریت و حمایت فرایند برنامه ریزی درسی)**

اسفند ماه ۱۳۹۳

(بازنگری: شهریورماه ۱۴۰۰)

مقدمه و ضرورت

برنامه درسی به عنوان طرحی راهبردی و تعیین‌کننده خط مشی و تمامی گام‌های کلیدی در فرایند یاددهی-یادگیری، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده، توجه به نحوه طراحی و سامان‌دهی بندهای مختلف مربوط به آن، راه را برای دستیابی به اهداف متعالی آموزش، هموار می‌سازد. به همین دلیل فرایند راه‌اندازی، طراحی و بازنگری برنامه‌های درسی از پیچیدگی خاصی برخوردار بوده و تحقق صحیح آن مستلزم همکاری و تعامل نهادهای متعدد از سطح خرد تا کلان است. فرایندی که مبتنی بر اندیشه‌ورزی نظام‌مند بوده و با بهره‌مندی از ساز و کار پویا و مستمر با سنجش دقیق نیاز آغاز شده و پس از سپری نمودن مراحل و گام‌هایی، محصولی منطبق با اصول علمی تولید می‌شود. مدیریت و پشتیبانی این فرایند معظم یا همان مدیریت و حمایت فرایند برنامه‌ریزی درسی^۱، مستلزم توجه به عوامل تأثیرگذار و درگیر در این فرایند همچون نقش‌ها و وظایف هر یک از آنها بوده و بدون تبیین دقیق این موارد، تعیین مراحل فرایند، میسر نخواهد بود.

در این میان، تأمل و بازاندیشی در خصوص آنچه که تاکنون در این عرصه در دانشگاه، صورت گرفته است، به ارتقای رویه‌ها و دستاوردهای موجود منجر شده و به عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. با مروری بر روند طی شده در سالیان گذشته در این عرصه در دانشگاه، به نظر می‌رسد مقوله «راه‌اندازی و طراحی برنامه‌های درسی رشته‌های جدید» مورد اقبال بیشتر مسؤولین محترم وقت بوده و همین امر منجر به شکل‌گیری شیوه‌نامه‌ای تحت عنوان «راه‌اندازی و طراحی برنامه‌های درسی رشته‌های جدید در دانشگاه» گردید که در اسفند ماه سال ۱۳۹۳ در بیست و یکمین نشست شورای آموزشی دانشگاه به تصویب رسیده و از آن تاریخ لازم‌الاجرا گردید؛ اما در طول سال‌های پس از تصویب این شیوه‌نامه، وجود معضلاتی در برنامه‌های درسی در حال اجرا و نیاز به توجه به مقوله‌های «نیازسنجی در برنامه درسی»، «توان‌مندسازی و حمایت فنی دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی در عرصه برنامه‌ریزی درسی» و «بازنگری برنامه‌های درسی»، اهمیت انجام بازنگری‌های سازنده و هدفمند در این حوزه را بیش از پیش، هویدا ساخت. در این میان، مرور متون مرتبط و بررسی وضعیت موجود در دانشگاه‌های معتبر جهان نیز مؤید اهمیت ابعاد مختلف این موضوع می‌باشد. برای مثال در خصوص اهمیت مدیریت و نظارت بر برنامه‌های درسی، چنگیز و همکاران در مطالعه‌ای، به این نتیجه دست یافتند که دانشکده‌های پزشکی در سراسر جهان، می‌توانند نحوه ارائه برنامه‌های درسی خود را به روش‌های مختلف، مدیریت یا نظارت کنند. به دلیل تفاوت‌های موجود در ویژگی‌های برنامه‌های درسی، هیچ رویکرد واحدی که برای تمامی برنامه‌های درسی در سراسر جهان، مناسب باشد، وجود ندارد؛ اما به طور کلی، وجود ساختار مدیریتی مناسب، هماهنگی و کار گروهی خوب میان اعضا و عوامل درگیر در برنامه اعم از اعضای کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی، اعضای هیأت علمی، دانشجویان و ... همچنین ارائه تسهیلات فنی، می‌تواند در جهت مدیریت و نظارت کارا و اثربخش برنامه‌های درسی مفید باشد. در این رهگذر، بهره‌مندی دانشکده‌ها از استانداردهای اعتباربخشی مربوط به مدیریت برنامه درسی مورد نظر، راهگشا خواهد بود.

۱. منظور از مدیریت و حمایت فرایند برنامه‌ریزی درسی، مدیریت کلیه فعالیت‌های مرتبط با این عرصه اعم از طراحی و بازنگری سطوح مختلف برنامه‌های درسی شامل کوریکولوم، طرح دوره و طرح درس همچنین انواع برنامه‌های درسی اعم از برنامه‌های درسی رشته مقاطع دایر منجر به مدرک تحصیلی و یا برنامه‌های درسی دوره‌های کوتاه مدت فرا برنامه (extracurricular)، ارزشیابی و نظارت بر فرایند برنامه‌ریزی درسی و پیش‌بینی و به‌کارگیری ساز و کارهای لازم برای توان‌مندسازی، هدایت و حمایت فنی دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی دانشگاه در عرصه برنامه‌ریزی درسی، می‌باشد.

افزون بر این، طراحی نظامی برای تبادل اطلاعات برنامه‌های درسی میان دانشکده‌ها، می‌تواند در جهت ارتقای برنامه‌های درسی و استفاده از تجارب موفق سایر دانشکده‌ها، تأثیرگذار باشد.^۱ سالاس و همکاران نیز در سال ۲۰۰۳، با نگارش مقاله‌ای^۲ در خصوص ابزار مدیریت و اطلاعات برنامه درسی (CurrMIT)^۳، ویژگی‌ها، اهمیت و کاربرد آن را توصیف نمودند. بدون شک در فرایند مدیریت برنامه درسی، درج مستندات مربوط به عناصر مختلف برنامه اعم از پیامدهای یادگیری، محتواهای آموزشی، روش‌های آموزشی و ارزیابی دانشجو، فضاها، آموزشی، منابع آموزشی و ... از طریق این روند امکان پذیر است. هدف اولیه این ابزار، حمایت از توانایی کنترل، نظارت و مدیریت برنامه‌های درسی است که بدین ترتیب ضمن تسریع و تسهیل فرایند جمع‌آوری داده‌ها، دانشکده‌ها قادر خواهند بود از اطلاعات به دست آمده در جهت نیازسنجی‌ها و پژوهش‌های مرتبط با حوزه برنامه‌ریزی درسی، استفاده کنند. علاوه بر این، مسئولین آموزش هر دانشکده می‌توانند به اطلاعات ارزشمندی در خصوص سایر دانشکده‌ها، دست یابند و از تجارب آنها، بهره‌مند شوند. همچنین به منظور بیان مثالی از میان مثال‌های متعدد در خصوص ضرورت بازنگری و تدوین مجدد برنامه‌های درسی، در مقاله‌ای با عنوان ۱۲ نکته برای بازنگری برنامه‌های درسی، نویسندگان بر این باورند که برنامه‌های درسی علوم پزشکی نیازمند بازنگری منظم و تدوین مجدد هستند و این فرایند باید مبتنی بر شواهد و با توجه به روندهای در حال تغییر جامعه، نوآوری‌های مراقبت‌های حوزه سلامت و شیوه‌های نوین آموزش انجام شود. افزون بر این، احیای برنامه‌های درسی مبتنی بر شواهد، باید توسط رهبران آموزشی، استادان و دانشجویان ارج نهاده شود.^۴ در خصوص مقوله مهم «توان‌مندسازی و حمایت فنی اعضای هیأت علمی» نیز، یافته‌های حاصل از پروژه پژوهشی گسترده هاردن و همکاران نشان داد که حمایت از استادان در آموزش حوزه‌های تخصصی، اهمیت ویژه داشته و وجود ساز و کارهای تشویقی برای مشارکت آنان در این امر حیاتی است.^۵

علاوه بر مرور متون مرتبط و بررسی وضعیت موجود در دانشگاه‌های معتبر جهان، مرور و بررسی روندها و سیاست‌های کلان همچنین اسناد بالادستی وزارتی، اهمیت توجه به مقوله «مدیریت و حمایت فرایند برنامه‌ریزی درسی» را بیش از پیش آشکار می‌سازد. بندهای مرتبط با فرایند برنامه‌ریزی درسی در سامانه شعاع و استانداردهای اعتباربخشی دوره‌های آموزشی، مصادیق مهمی از این موارد هستند. برای مثال در سامانه شعاع، فرایند برنامه‌ریزی درسی در سطوح مختلف مد نظر بوده و شامل «تدوین طرح درس و طرح دوره به زبان فارسی و انگلیسی» و «تدوین و بازنگری برنامه درسی (کوریکولوم)» در ذیل بند «مواد آموزشی»، می‌باشد. همچنین بر طبق سنجه‌های مربوط به استانداردهای اعتباربخشی دوره‌های آموزشی رشته‌های علوم پایه پزشکی، استانداردهای زیرحوزه ۲-۳ با عنوان «ارزیابی گروه از برنامه‌های آموزشی» ذیل حوزه ۲ (برنامه و دوره‌های آموزشی)، بر این موضوع تأکید می‌کند که ضروری است ساز و کار مدون جهت ارزیابی و ارایه پیشنهادها در خصوص محتوای برنامه آموزشی، تهیه شده و در پایان هر نیمسال تحصیلی، به منظور ارتقای برنامه‌های آموزشی، پیشنهادهای اعضای هیأت علمی و فراگیران در خصوص برنامه‌های ارایه شده در آن نیمسال، اخذ گردد. همچنین در زیرحوزه ۵-۲ با عنوان «مسئولیت‌پذیری و

۱. Changiz T, Yamani N, Tofighi S, Zoubin F, Eghbali B. Curriculum management/monitoring in undergraduate medical education: a systematized review. BMC medical education. ۲۰۱۹ Dec; ۱۹(۱): ۱-۹.

۲. Salas AA, Anderson MB, LaCourse L, Allen R, Candler CS, Cameron T, Lafferty D. CurrMIT: a tool for managing medical school curricula. Academic medicine. ۲۰۰۳ Mar ۱; ۷۸(۳): ۲۷۵-۹.

۳. Curriculum Management & Information Tool

۴. Mcleod P, Steinert Y. Twelve tips for curriculum renewal. Medical teacher. ۲۰۱۵ Mar ۴; ۳۷(۳): ۲۳۲-۸.

۵. Kennedy C, Lilley P, Kiss L, Littvay L, Harden RM. Curriculum trends in medical education in Europe in the ۲۱st century. Dundee: Association for Medical Education in Europe (AMEE)/MEDINE. ۲۰۱۳.

پاسخ‌گویی اعضای هیأت علمی» ذیل حوزه ۵ (هیأت علمی)، دانشگاه‌های سراسر کشور به ارایه ساز و کار مدونی جهت ارتقای سطح آموزشی، مسؤولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی اعضای هیأت علمی در ارایه برنامه‌های آموزشی و بازنگری آن متناسب با تخصص آنان، ملزم شده‌اند. در یکی از سنجش‌های مرتبط با این استاندارد، ارایه پیشنهاد جهت بازنگری برنامه آموزشی از سوی هیأت علمی در ۵ سال اخیر، مورد تأکید قرار گرفته است. استاندارد مربوط به زیرحوزه ۷-۱ با عنوان «سنجش و ارزشیابی دوره آموزشی» ذیل حوزه ۷ (سنجش و ارزشیابی)، نیز به این موضوع می‌پردازد که نتایج ارزشیابی دوره‌های آموزشی، جهت اصلاح و بازنگری برنامه‌های درسی، باید از طریق گروه به دانشکده و دانشگاه جهت انعکاس به دبیرخانه‌های مرتبط (هیأت‌های ممتحنه و ارزشیابی رشته‌ها) و دیگر حوزه‌های ذی‌ربط در وزارت متبوع، ارسال شود.

با این تفاسیر، اهمیت به سزای جوانب مختلف موضوع مورد بحث، زمینه‌ساز اندیشیدن به تدوین شیوه‌نامه حاضر به منظور لحاظ نمودن این ابعاد مهم، گردید. نظر به این مراتب، مطابق با آیین‌نامه‌های وزارتی در دو بعد فرایند متمرکز (طراحی و بازنگری برنامه‌های درسی کشوری) و فرایند غیر متمرکز (حیطه اختیارات ۲۰ درصدی گروه‌های آموزشی دانشگاه‌ها)، این شیوه‌نامه به تبیین ساز و کارهای فرایندی مرتبط با «راه‌اندازی و طراحی برنامه درسی دوره‌های آموزشی جدید» شامل «برنامه‌های درسی کشوری» و «دوره‌های فرا برنامه» و «بازنگری برنامه‌های درسی کشوری» شامل «ارایه پیشنهادات اصلاحی جهت ارتقای برنامه‌های درسی کشوری در حال اجرا» و «بازنگری اجزای برنامه‌های درسی کشوری در سطح اختیارات دانشگاه‌ها»، می‌پردازد.

اهداف:

- تبیین فرایند تأسیس و راه‌اندازی رشته و طراحی برنامه‌های درسی رشته‌های جدید با لحاظ کردن وظایف نهادهای درگیر، اصول طراحی برنامه درسی و چارچوب‌های مشخص وزارتی
- ارتقای روند موجود در شیوه‌نامه «راه‌اندازی و طراحی برنامه‌های درسی رشته‌های جدید در دانشگاه-مصوب سال ۱۳۹۳» در قالب ساختاری کلان‌نگر به منظور مدیریت بهینه شقوق مختلف برنامه درسی در دو بعد طراحی و بازنگری
- تبیین ساز و کارهای اجرایی ارایه پیشنهادات اصلاحی گروه‌های آموزشی جهت ارتقای برنامه‌های درسی در حال اجرا و انعکاس موارد پیشنهادی به دبیرخانه‌های مرتبط / بورد تخصصی مرتبط در وزارت متبوع
- انسجام و هم‌سویی فعالیت‌های حوزه برنامه‌ریزی درسی در سطح دانشگاه
- ارایه بازخوردهای تخصصی به طراحان برنامه‌ها با توجه به ساز و کار مصرح در شیوه‌نامه
- ارتقای کیفیت انواع برنامه‌های درسی
- تعیین و تصریح ساز و کارهای اجرایی توان‌مندسازی، هدایت و حمایت فنی دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی دانشگاه
- ایفای هر دو نقش «هدایتی و مشاوره‌ای» و «توان‌مندسازی و حمایتی» مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه در روند طراحی و بازنگری / ارایه پیشنهادات اصلاحی در خصوص سطوح و انواع مختلف برنامه‌های درسی در سطح دانشگاه

- بسترسازی جهت شکل‌گیری «سامانه جامع مدیریت فرایند برنامه ریزی درسی» در دانشگاه به منظور
تجمیع اطلاعات گسترده مربوط به روند برنامه‌ریزی درسی در گروه‌های آموزشی دانشگاه و تسهیل
تصمیم‌گیری‌های مدیریتی مرتبط با این حوزه در سطح دانشگاه

الزامات مدیریت فرایند برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه

ماده ۱- ساختار و تشکیلات مدیریت و حمایت فرایند برنامه‌ریزی درسی

۱-۱. ضروری است هر یک از دانشکده‌ها در قالب حوزه چهارم از حوزه‌های هشت‌گانه فعالیت دفاتر توسعه آموزش،
ساختار و تشکیلات ویژه حوزه برنامه‌ریزی درسی را مشخص نموده و متناسب با شرایط دانشکده، نسبت به تعیین
ترکیب اعضای «کمیته برنامه‌ریزی درسی»، مبادرت ورزند. کمیته‌های مذکور به عنوان زیر مجموعه‌ای از دفاتر
توسعه آموزش، مسؤولیت نظارت، حمایت و پیگیری روند طراحی و بازنگری کلیه شقوق برنامه درسی اعم از برنامه
درسی (کوریکولوم)، طرح دوره و طرح درس^۱ را بر عهده داشته و در صورت نیاز به رایحه مشاوره تخصصی مبادرت
خواهند ورزید. اعضای این کمیته، با مشاوره مدیر دفتر توسعه آموزش و توسط معاون آموزشی^۲ هر دانشکده، با صدور
ابلاغ رسمی، برای مدت دو سال انتخاب و معرفی می‌شوند.

۱-۲. ضروری است اعضای «کمیته برنامه‌ریزی درسی» هر دانشکده، طی نامه‌ای رسمی به مدیر مرکز مطالعات و
توسعه آموزش دانشگاه معرفی شوند.

۱-۳. «کمیته برنامه‌ریزی درسی» با دارا بودن حداقل سه عضو از میان اعضای هیأت علمی دانشکده (دو عضو ثابت^۳
و یک عضو نماینده گروه آموزشی مرتبط) تشکیل شده و رسمیت می‌یابد که «دو عضو ثابت» در صورت امکان، دارای
تحصیلات و سوابق مرتبط با حوزه آموزش پزشکی/ برنامه‌ریزی آموزشی/ آموزش بوده و یا یکی از دوره‌های
توانمندسازی آموزشی مرتبط دانشگاه اعم از دوره مهارت‌های پایه، تدبیر و ... را گذرانده باشند و عضو سوم کمیته،
یکی از نمایندگان گروه‌های آموزشی دایر در دانشکده بوده و با عنایت به حوزه تخصصی مورد بحث در برنامه درسی
(کوریکولوم)، در جلسات، دعوت خواهد شد.

۱-۴. به منظور پویایی بیشتر کمیته و با توجه به اهمیت مشارکت دانشجویان به عنوان ذی‌نفع اصلی در فرایند
آموزش، حضور نماینده‌ای از دانشجویان به عنوان عضو ثابت در کمیته مذکور، توصیه می‌شود. پیشنهاد می‌شود این
عضو ثابت دارای پیشینه عضویت در «کارگروه دانشجویی توسعه آموزش» دانشکده مربوطه بوده و یا دوره‌های
تخصصی حوزه آموزش علوم پزشکی نظیر دوره دانا را با موفقیت، گذرانده باشد. مسؤولیت بررسی شرایط احراز
دانشجویان برای عضویت ثابت در کمیته مذکور، بر عهده مدیر دفتر توسعه آموزش دانشکده، خواهد بود. همچنین

۱. از آن جایی که مدیریت فرایند برنامه‌ریزی ویژه سایر سطوح برنامه درسی اعم از طرح دوره و طرح درس، مستلزم پیش‌بینی تمهیدات
ویژه می‌باشد، در شیوه‌نامه مصوب دیگری به آن شقوق، پرداخته شده است.

۲. بر اساس تبصره ۱ ذیل ماده ۴ شرح وظایف و تشکیلات دفاتر توسعه آموزش دانشکده‌ها و بیمارستان‌ها مصوب شورای دانشگاه، در
مورد دانشکده‌هایی که بیش از یک معاون آموزشی دارند، بنابر صلاحدید رییس دانشکده، دفتر توسعه آموزش، می‌تواند به عنوان
زیرمجموعه رییس دانشکده باشد. نظر به این موضوع، تنها در خصوص این نوع از دانشکده‌ها، این فرایند، می‌تواند تحت نظارت رییس
محترم دانشکده، صورت پذیرد.

۳. با توجه به اشراف علمی و اجرایی قابل انتظار مدیران دفاتر توسعه آموزش، توصیه می‌شود یکی از اعضای ثابت کمیته برنامه‌ریزی
درسی، مدیر دفتر توسعه آموزش باشد.

حضور نماینده دانشجویی شاغل به تحصیل در رشته مورد بررسی، به عنوان عضو دانشجویی مدعو، توصیه می‌شود که با عنایت به حوزه تخصصی مورد بحث در برنامه درسی (کوریکولوم)، در جلسات، دعوت خواهد شد.

۵-۱. ضروری است نماینده واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، در صورت ارایه درخواست و دعوت از سوی دانشکده‌ها، به منظور رفع ابهام‌های احتمالی، ضمن حضور در جلسه کمیته برنامه‌ریزی درسی دانشکده مورد نظر، در صورت لزوم به ارایه مشاوره‌های تخصصی مبادرت ورزد.

۶-۱. ضروری است دفاتر توسعه آموزش به طور سالانه، گزارشی از روند تدوین و یا بازنگری/ ارایه پیشنهادات اصلاحی در خصوص سطوح مختلف برنامه‌های درسی را به معاونت آموزشی دانشکده مربوطه، ارایه نمایند.

۷-۱. معاونت آموزشی دانشکده‌ها موظفند گزارش سالانه‌ای از روند تدوین و یا بازنگری سطوح مختلف برنامه‌های درسی را به مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، ارسال نمایند.

۸-۱. ضروری است به منظور ارتقای روند مدیریت فرایند برنامه‌ریزی درسی و در راستای تحقق نقش نظارتی- حمایتی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، گزارش‌های ارایه شده، توسط واحد برنامه‌ریزی آموزشی این مرکز بررسی شده و ضمن ارایه مشاوره، بازخوردهای لازم ارایه گردد.

تبصره ۱: پیشنهاد می‌شود به منظور جمع‌آوری اطلاعات گسترده مربوط به روند برنامه‌ریزی درسی در گروه‌های آموزشی و تسهیل تصمیم‌گیری‌های مدیریتی مرتبط با حوزه برنامه‌ریزی درسی در سطح دانشگاه، واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز با انجام پژوهش‌های مرتبط و پیش‌بینی ساز و کارهای اجرایی، بستری مناسب را برای شکل‌گیری «سامانه جامع مدیریت فرایند برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه»، فراهم آورد.

تبصره ۲: مدیریت و حمایت فرایند برنامه‌ریزی درسی، با حرکتی هدمند و جمعی از طریق مشارکت تمامی ارکان و عوامل درگیر این فرایند اعم از گروه‌های آموزشی، کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی، مدیریت دفاتر توسعه آموزش، معاونت آموزشی دانشکده‌ها، معاونت آموزشی دانشگاه، مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، کارشناسان حوزه توسعه آموزش و دانشجویان عضو کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی در سطح دانشگاه، انجام خواهد شد.

تبصره ۳: دانشجویان عضو کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی به عنوان یکی از منابع اطلاعاتی در مورد برنامه درسی در حال اجرا بوده و می‌توانند موارد نیازمند جرح و تعدیل را با بیان دلایل و ضرورت‌های موجود، پیشنهاد و در کمیته برنامه‌ریزی درسی مطرح نمایند. در صورت تأیید تمامی و یا بخشی از پیشنهادات در این کمیته، موارد، توسط مدیر دفتر توسعه آموزش، به مدیر گروه آموزشی مربوطه، اعلام می‌گردد. موارد پیشنهادی توسط گروه آموزشی ذی‌ربط بررسی شده و در صورت انطباق با چارچوب اختیارات دانشگاه‌ها و پس از تأیید اساتید مربوطه و در نهایت مدیر گروه آموزشی، در برنامه درسی اعمال می‌گردد.

تبصره ۴: «راه‌اندازی و تدوین برنامه‌های درسی جدید» و «ارایه پیشنهادات اصلاحی در خصوص برنامه‌های درسی در حال اجرا»، بر اساس مسیری که در این شیوه‌نامه مشخص شده است، انجام می‌شود. هر یک از اعضای هیات علمی دانشگاه که به ارایه «پیشنهاد راه‌اندازی و تدوین برنامه درسی جدید» و یا «پیشنهادات اصلاحی مرتبط با

۱. از آن جایی که ارزشیابی و ارایه پیشنهادات اصلاحی در خصوص برنامه‌های درسی کشوری به طور سالانه انجام نمی‌شود، منظور گزارش سالانه از کل عملکرد و فعالیت‌های کمیته برنامه‌ریزی درسی در همه سطوح از جمله در سطح تدوین طرح دوره/ طرح درس می‌باشد.

برنامه‌های درسی در حال اجرا» اقدام می‌نمایند، صرفاً در صورتی که روند کار از مسیر مشخص شده در این شیوه نامه، انجام شود، امکان ارزیابی آن از طریق دانشگاه به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وجود دارد.

ماده ۲- راه‌اندازی و طراحی برنامه درسی دوره‌های آموزشی جدید

۲-۱: تاسیس و راه‌اندازی رشته جدید:

فرایند «تکمیل و ارائه فرم‌های درخواست راه‌اندازی دوره‌های جدید»، باید پیش از مرحله «طراحی و ارائه برنامه درسی رشته مورد نظر» صورت پذیرد.

۲-۱-۱. انجام نیازسنجی

۲-۱-۱-۱. گروه آموزشی متقاضی رشته جدید، میزان نیاز به تأسیس رشته و مشکلات ناشی از نبود رشته مزبور را با بررسی شواهد و مستندات موجود و بهره‌مندی از نظرات صاحب‌نظران و متخصصان حوزه مذکور، بررسی کرده و از ضرورت پیشنهاد رشته مورد نظر، اطمینان حاصل می‌کند.

۲-۱-۲. تکمیل فرم درخواست راه‌اندازی دوره

۲-۱-۲-۱. گروه متقاضی راه‌اندازی رشته جدید، فرم‌های «درخواست ایجاد برنامه‌های آموزشی ویژه ضرورت‌سنجی (برای علوم پایه)»/«درخواست راه‌اندازی دوره‌های جدید (برای دوره‌های تکمیلی تخصصی)»^۱ مصوب وزارت متبوع را به دقت تکمیل کرده و از لحاظ هم‌پوشانی رشته‌ای درون‌دانشکده‌ای و فرادانشکده‌ای بررسی می‌کند. سپس گروه نسبت به ارائه فرم تکمیل شده به همراه کلیه مستندات مرتبط با نیازسنجی‌های انجام شده برای نشان دادن ضرورت راه‌اندازی رشته به معاون آموزشی دانشکده اقدام می‌نماید.

۲-۱-۲-۲. معاون آموزشی دانشکده پس از حصول اطمینان از عدم هم‌پوشانی رشته‌ای درون و فرادانشکده‌ای، رعایت چارچوب‌ها و فراهم بودن امکانات و زیرساخت‌ها، نسبت به اعلام درخواست تأسیس رشته مورد نظر و ارسال فرم‌های تکمیل شده به همراه کلیه مستندات مرتبط به معاونت آموزشی دانشگاه اقدام می‌نماید. به منظور حصول اطمینان از عدم هم‌پوشانی و تسهیل روند مذکور، این امر می‌تواند از طریق برگزاری نشست‌هایی با مدیران گروه‌های آموزشی و مدیر دفتر توسعه آموزش دانشکده و در صورت نیاز انجام مکاتبات، صورت پذیرد.

۲-۱-۲-۳. پس از دریافت درخواست توسط معاونت آموزشی دانشگاه، موضوع در جلسه شورای آموزشی دانشگاه مطرح و به بحث گذاشته می‌شود. در صورت موافقت اصولی شورای آموزشی دانشگاه موضوع به مرکز مطالعات و توسعه آموزش ارجاع داده می‌شود. واحد برنامه‌ریزی آموزشی این مرکز علاوه بر شناسایی نماینده تام‌الاختیار آن گروه، فرم‌های ارائه شده را با عنایت به چارچوب‌های مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و اصول طراحی برنامه درسی، بررسی کارشناسی نموده و موارد نیازمند تغییر و اصلاح را به گروه متقاضی اعلام می‌کند. به

۱. در ادامه متن به منظور رعایت اختصار، به جای عناوین کامل فرم‌ها، از عبارت «فرم‌های درخواست راه‌اندازی دوره‌های جدید» استفاده می‌شود.

منظور در جریان قرار دادن معاونت آموزشی دانشکده رهنوش مکاتبات انجام شده بین مرکز و گروه آموزشی برای معاونت آموزشی ذیربط ارسال می‌شود.

۲-۱-۲-۴. گروه متقاضی اصلاحات پیشنهادی را بررسی و تغییرات مورد نظر را در متن و مستندات پیوست اعمال می‌کند. در صورت وجود ابهام و یا پرسش در خصوص چگونگی تکمیل فرم‌ها، واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز، مشاوره‌های لازم را ارائه می‌دهد.

۲-۱-۲-۵. پس از دریافت نسخه نهایی فرم در خواست به همراه مستندات مرتبط، مرکز مطالعات و توسعه آموزش نظر خود را به معاونت آموزشی دانشگاه اعلام می‌نماید.

۲-۱-۲-۶. در صورت حصول توافق با راه‌اندازی رشته پیشنهادی بر اساس مسیر فوق، درخواست مذکور به انضمام کلیه مدارک و مستندات، از معاونت آموزشی دانشگاه به شوراهای آموزشی مرتبط در معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ارسال می‌شود.

۲-۲. طراحی برنامه درسی (کوریکولوم):

۲-۲-۱. در مورد رشته‌هایی که درخواست راه‌اندازی آنها مورد موافقت شوراهای آموزشی ذیربط (شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی یا شورای آموزش پزشکی و تخصصی) قرار گرفته است، گروه متقاضی، با توجه به آخرین نسخه چارچوب تدوین برنامه آموزشی مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، محتوای برنامه پیشنهادی خود را سامان داده و پس از اطمینان از تکمیل کلیه موارد مندرج در چارچوب مزبور، نسبت به ارائه آن به معاونت آموزشی دانشکده، اقدام می‌نماید.

۲-۲-۲. معاون آموزشی دانشکده نسبت به ارسال برنامه درسی رشته مورد نظر به معاونت آموزشی دانشگاه، در قالب نامه‌ای رسمی اقدام می‌نماید.

۲-۲-۳. پس از ارجاع درخواست از معاونت آموزشی دانشگاه به مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، واحد برنامه‌ریزی آموزشی این مرکز، برنامه درسی ارائه شده را از لحاظ تطابق با اصول طراحی برنامه درسی و چارچوب‌های مصوب وزارتی، بررسی نموده و موارد نیازمند تغییر و اصلاح را به گروه متقاضی، اعلام می‌کند. به منظور در جریان قرار دادن معاونت آموزشی دانشکده رهنوش مکاتبات انجام شده بین مرکز مطالعات و گروه آموزشی برای معاونت آموزشی دانشکده ذیربط ارسال می‌شود.

۲-۲-۴. به منظور رفع ابهام‌های احتمالی در مسیر تصحیح و تکمیل برنامه، واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز در صورت لزوم به ارائه مشاوره‌های تخصصی مبادرت می‌ورزد و این روند تا حصول نتیجه مورد نظر، ادامه می‌یابد.

۲-۲-۵. پس از دریافت نسخه نهایی برنامه، مرکز مطالعات و توسعه آموزش، نظر خود را در خصوص برنامه درسی تکمیل‌شده، به معاونت آموزشی دانشگاه، اعلام می‌کند.

۲-۲-۶. برنامه نهایی به انضمام کلیه مدارک و مستندات، از معاونت آموزشی دانشگاه به شوراهای آموزشی مرتبط در معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ارسال می‌شود.

۲-۳. طراحی دوره‌های فرا برنامه^۱

۲-۳-۱. به منظور ارتقای توان‌مندی‌های دانشجویان و پوشش دادن توان‌مندی‌هایی که در برنامه درسی کشوری، لحاظ نشده است، اعضای هیأت علمی هر یک از دانشکده‌ها، می‌توانند به طراحی دوره‌های فرا برنامه، مبادرت ورزند.

۲-۳-۲. در صورت ارایه درخواست مشاوره در خصوص نحوه طراحی دوره‌های فرا برنامه از طریق نامه‌نگاری اداری از سوی معاونت آموزشی دانشکده‌ها، واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، به ارائه مشاوره‌های تخصصی مبادرت می‌ورزد.

ماده ۳- بازنگری برنامه‌های درسی کشوری در حال اجرا

۳-۱. ارایه پیشنهادات اصلاحی در خصوص برنامه‌های درسی در حال اجرا^۲

۳-۱-۱. ضروری است ارایه پیشنهادات اصلاحی جهت ارتقای برنامه‌های درسی، بر مبنای ادله کافی و مستندات و یافته‌های ارزشیابی برنامه و در قالب «آیین‌نامه نظام جامع ارزشیابی دوره‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی تهران^۳» و شیوه‌نامه‌های مرتبط در هر دانشکده، صورت پذیرد.

۳-۱-۲. ضروری است کمیته برنامه‌ریزی درسی هر دانشکده در فرایند ارزشیابی برنامه‌های درسی مشارکت داشته و یا در صورت وجود تشکیلات و ساختار جداگانه برای ارزشیابی آموزشی در دانشکده، در جریان نتایج فرایند ارزشیابی و نظارت بر برنامه‌های درسی، قرار گیرد.

۳-۱-۳. در صورتی که بر مبنای یافته‌های ارزشیابی برنامه درسی، تغییرات گسترده‌تر از حیطه اختیارات دانشگاه‌ها، مورد نیاز باشد، ضروری است گروه آموزشی مربوطه، پیشنهاد مربوط به تغییرات و اصلاحات لازم در برنامه درسی را به همراه کلیه مستندات مرتبط (مستندات ارزشیابی برنامه، مرور برنامه‌های درسی مشابه در دانشگاه‌های معتبر جهان و ...) به معاونت آموزشی دانشکده اعلام نماید تا در قالب نامه رسمی به معاونت آموزشی دانشگاه ارسال گردد.^۴ معاونت آموزشی دانشگاه نیز پس از بررسی‌های لازم و حصول اطمینان از فراهم بودن امکانات و زیرساخت‌ها متناسب با موارد اصلاحی، مراتب را به دبیرخانه‌های مرتبط/بورد تخصصی مرتبط در وزارت متبوع، اعلام می‌نماید. در صورت کسب موافقت هیأت محترم بورد و با هماهنگی صورت پذیرفته، بستر مناسبی برای اعمال تغییرات مورد نظر در برنامه درسی، فراهم می‌شود.

۱. extracurricular

۲. با توجه به این که مسؤلیت بازنگری برنامه‌های درسی کشوری، بر عهده بورد‌های تخصصی مرتبط می‌باشد، در این شیوه‌نامه فرایند ارایه اصلاحات پیشنهادی مبتنی بر نتایج ارزشیابی برنامه درسی و نیازسنجی‌های انجام شده، به عنوان عاملی بسترساز برای بازنگری برنامه‌های درسی، تبیین شده است.

۳. بر اساس آیین‌نامه نظام جامع ارزشیابی دوره‌های آموزشی، منظور از دوره‌های آموزشی، مفهوم وسیع آن بوده و از برنامه درسی (کوریکولوم کشوری) تا سطح یک درس در یک ترم تحصیلی را شامل می‌شود.

۴. به منظور آگاهی دفتر توسعه آموزش و کمیته برنامه‌ریزی درسی دانشکده از اصلاحات پیشنهادشده، رونوشتی از این مکاتبات به مدیر دفتر توسعه آموزش، ارسال شود.

۳-۱-۴. به منظور رفع ابهام‌های احتمالی در مسیر ارایه پیشنهادات اصلاحی، واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز مطالعات در صورت ارایه درخواست از سوی دانشکده‌ها، به ارائه مشاوره‌های تخصصی مبادرت می‌ورزد.

۳-۲. بازنگری اجزای برنامه‌های درسی در چارچوب اختیارات دانشکاه

با عنایت به مفاد «اصلاحیه دستورالعمل واگذاری اختیار برنامه‌ریزی درسی به دانشگاه‌های علوم پزشکی دارای هیأت ممیزه» مصوب سی‌وپنجمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۹ همچنین «بخشنامه شماره ۴۱۵ مورخ ۱۳۹۵/۲/۱۲ معاونت آموزشی وزارت متبوع» در خصوص متناسب‌سازی محتوای درسی گروه‌های علوم پزشکی با نیازهای موجود در مناطق مختلف کشور در قالب سند آمایش سرزمینی مصوب شصت‌ودومین جلسه شورای مذکور، در بازنگری اجزای برنامه درسی در چارچوب اختیارات دانشگاه‌ها در سطح کشور، افزون بر اجرای مفاد دستورالعمل واگذاری اختیار برنامه‌ریزی درسی به دانشگاه‌های علوم پزشکی دارای هیأت ممیزه، موضوع تفویض اختیار اعمال تغییر در محتوای برنامه‌های آموزشی مبتنی بر نیازهای سلامت منطقه تا سقف بیست درصد رؤوس مطالب هر درس، مطرح می‌باشد.

نظر به این موضوع، بازنگری اجزای برنامه درسی در چارچوب اختیارات دانشگاه‌ها، ناظر بر دو بعد «تغییر در رؤوس مطالب و محتوای آموزشی ذیل هر درس تا سقف بیست درصد» و «اعمال تغییرات در بخش دروس اختیاری^۱ و ارایه واحدهای درسی جدید به جای آن دروس تا سقف بیست درصد (۲۰٪) در دانشگاه‌های دارای هیأت ممیزه» می‌باشد.

۳-۲-۱. با عنایت به بخشنامه شماره ۴۱۵ مورخ ۱۳۹۵/۲/۱۲ معاونت آموزشی وزارت متبوع، در صورتی که تغییرات مورد نیاز در چارچوب اختیارات دانشگاه‌ها و ناظر بر اعمال تغییر تا سقف بیست درصد رؤوس مطالب هر درس (به غیر از دروس عمومی) باشد، گروه‌های آموزشی متقاضی با هماهنگی کمیته برنامه‌ریزی درسی هر دانشکده، تغییرات مورد نظر را در درس مربوطه، اعمال کرده و پس از اخذ تأیید مدیر گروه ذی‌ربط، مراتب را به مدیر دفتر توسعه آموزش و متعاقب آن معاون آموزشی دانشکده، اعلام می‌نمایند. معاون آموزشی دانشکده مربوطه نیز موظف است مراتب را طی نامه رسمی به معاونت آموزشی دانشگاه، اعلام نماید تا پس از تصویب در شورای آموزشی دانشگاه، به مورد اجرا گذاشته شود.

۳-۲-۲. با عنایت به «اصلاحیه دستورالعمل واگذاری اختیار برنامه‌ریزی درسی به دانشگاه‌های علوم پزشکی دارای هیأت ممیزه»، مصوب دبیرخانه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی، در صورتی که تغییرات مورد نیاز در چارچوب اختیارات دانشگاه‌ها و ناظر بر ارایه واحدهای درسی جدید به جای دروس اختیاری باشد، کلیه دانشگاه‌های علوم پزشکی دارای هیأت ممیزه در سطح کشور، مجاز هستند نسبت به ارایه واحدهای درسی جدید به جای آن دروس، تا سقف بیست درصد کل واحدهای دوره در هر برنامه آموزشی، اقدام نمایند. در این صورت، گروه‌های آموزشی متقاضی با هماهنگی کمیته برنامه‌ریزی درسی هر دانشکده، تغییرات مورد نظر را در بخش دروس اختیاری برنامه درسی، اعمال کرده و پس از اخذ تأیید مدیر گروه ذی‌ربط، مراتب را به مدیر دفتر توسعه آموزش و متعاقب آن معاون

۱. noncore

آموزشی دانشکده، اعلام می‌نمایند. معاون آموزشی دانشکده مربوطه نیز مراتب را طی نامه رسمی به معاونت آموزشی دانشگاه، اعلام می‌نماید تا پس از تصویب در شورای آموزشی دانشگاه، به مورد اجرا گذاشته شود.

۳-۲-۳. ضروری است پیشنهاد بازنگری اجزای برنامه‌های درسی بر مبنای ادله کافی و با ارایه مستندات و یافته‌های ارزشیابی برنامه و در قالب «آیین‌نامه نظام جامع ارزشیابی دوره‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی تهران» و شیوه‌نامه‌های مرتبط در هر دانشکده، صورت پذیرد.

۳-۲-۴. به منظور رفع ابهام‌های احتمالی در مسیر بازنگری و در صورت ارایه درخواست مشاوره از طریق نامه‌نگاری اداری از سوی معاونت آموزشی دانشکده‌های متقاضی، واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، به ارائه مشاوره‌های تخصصی مبادرت می‌ورزد^۱.

ماده ۴- توانمندسازی، هدایت و حمایت فنی دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی دانشگاه

۴-۱. توانمندسازی دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی

۴-۱-۱. ضروری است واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، به منظور توانمندسازی اعضای هیأت علمی، با اتخاذ رویکردی نظام‌مند و نظارت بر انجام پروژه‌های نیازسنجی با همکاری دفاتر توسعه آموزش و کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی، ضمن برآورد نیاز آموزشی در عرصه برنامه‌ریزی درسی، نسبت به طراحی، اطلاع‌رسانی گسترده و برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی مرتبط، اقدام نماید.

۴-۱-۲. دفاتر توسعه آموزش نیز می‌توانند به منظور توانمندسازی اعضای هیأت علمی، ضمن برآورد نیاز در این عرصه، نسبت به ارایه درخواست مجوز برگزاری کارگاه توسط همان دفتر، در قالب نامه‌ای رسمی به مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، اقدام نمایند. ضروری است این دسته از دفاتر، پس از اخذ مجوز برگزاری، به اطلاع‌رسانی گسترده موضوع، مبادرت ورزند.

۴-۲. هدایت و حمایت فنی دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی

۴-۲-۱. ضروری است واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، با استفاده از ساز و کارهای مختلف به شرح ذیل، در جهت هدایت و حمایت فنی دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی، به طور فعال ایفای نقش نماید:

۴-۲-۱-۱. برگزاری نشست‌های ادواری مشترک با کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی

۴-۲-۱-۲. ارایه مشاوره تخصصی به اعضای هیأت علمی متقاضی در قالب برنامه منظم مدون و تکمیل فرم مشاوره فردی و یا گروهی

۱. این ساز و کار به منظور همسان‌سازی و یک‌پارچگی روند موجود، مستندسازی تغییرات رخ داده و ساختارمندی ارایه مشاوره تخصصی و حمایت‌های آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، پیش‌بینی شده است.

۴-۲-۱-۳. طراحی و تدوین راهنماهای آموزشی و آرایه در تارنمای مرکز مطالعات

۴-۲-۱-۴. طراحی و آرایه فیلم‌های آموزشی در عرصه برنامه‌ریزی درسی

۴-۲-۲. ضروری است واحد برنامه‌ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، به منظور حصول اطمینان از به‌کارگیری اصول و مبانی علمی و روزآمد آموزشی در تدوین و بازنگری سطوح مختلف برنامه‌های درسی، به طرق مختلف به شرح ذیل، فرایند برنامه‌ریزی درسی در سطح دانشگاه را رصد نماید:

۴-۲-۲-۱. طراحی، تدوین و تصویب آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های جدید و یا بازنگری سندهای موجود در صورت نیاز به منظور خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر اصول و مبانی علمی و روزآمد آموزشی در عرصه برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه

۴-۲-۲-۲. برگزاری نشست‌های تخصصی با دفاتر توسعه آموزش و کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی و انتقال خط‌مشی‌های مصوب، تبادل نظرات و تجربیات و رصد وضعیت موجود

۴-۲-۲-۳. بررسی ادواری و رندم سطوح مختلف برنامه‌های درسی گروه‌های آموزشی و آرایه بازخورد با همکاری دفاتر توسعه آموزش و کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی

۴-۲-۲-۴. انجام پروژه‌های مشترک پژوهشی با دانشکده‌ها در حوزه برنامه‌ریزی درسی

۴-۲-۲-۵. بررسی گزارش‌های سالانه مرتبط با مدیریت فرایند برنامه‌ریزی درسی و آرایه بازخورد به مبادی ذی‌ربط

تبصره: وجود هر دو نوع ساز و کارهای «الزام‌آور» و «تشویقی» به منظور اجرای بهینه مفاد این شیوه‌نامه، به عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر مطرح بوده و موجب هدایت و حمایت فعالیت‌های این عرصه مهم، خواهد شد. توجه به ساز و کارهای موجود نظیر بندهای مرتبط با فرایند برنامه‌ریزی درسی در سامانه شعاع، استانداردهای اعتباربخشی دوره‌های آموزشی و ... گامی مهم در این ارتباط بوده و بستری مناسب را برای اجرایی‌سازی این شیوه‌نامه، فراهم می‌نماید. در این میان، حذف و یا کاهش موانع موجود در مسیر «راه‌اندازی و طراحی برنامه‌های درسی رشته‌های جدید» و «آرایه پیشنهاد تغییر در برنامه‌های درسی در حال اجرا» همچنین ابداع و به‌کارگیری ساز و کارهای تشویقی جدید برای اعضای هیأت علمی که در این مسیر ارزشمند گام می‌نهند، راهگشا خواهد بود.

این شیوه‌نامه در نشست مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۹ شورای آموزشی دانشگاه به تصویب رسیده و بنا به پیشنهاد مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه مبنی بر بازنگری آن، نسخه بازنگری شده در نشست مورخ ۱۴۰۰/۷/۱۰ همان شورا، در ۴ ماده، ۴۱ بند و ۵ تبصره تصویب شده و پس از ابلاغ، لازم‌الاجرا می‌باشد و از این پس مدیریت و حمایت فرایند برنامه‌ریزی درسی در سطح دانشگاه، با توجه به آن، صورت می‌پذیرد.